

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én másfél iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Ném tagok egész évre 2 frttal fizethetnek elő, fél éves előfizetés el nem fogadtaték.

HIVATALOS

KÖZLÖNYÉ.

Pénz- és értékküldemények az

Erdélyi Gazda

kiadó-hivatalához

címzendők.

A hirdetési díjszabályzatról a kiadó hivatal ad felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök Szabó József; Dr. Berde Áron, Bárány Jósika Sámuel, Szabó Sámuel, Vörös Sándor
felelős szerkesztő: Gamauf Vilmos.

Tartalom: A regale megváltásról szóló törvényjavaslat tárgyalása. Ü. L. — A mezőhegyesi tenyészállat árverés. X. — Éő sóvény nevelése! — Mikor vágjuk a fát? — Biztosítási tizparancsolat. — Piaczi árak. — Hirdetések.

A regale megváltásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A képviselőház 21-es bizottsága, a regale megváltásáról és az italmérési jövedékről szóló javaslatot letárgyalta. A törvényjavaslatok alapelveit, főbb dispositióit változtatlanul fogadta ugyan el, úgy, mint azok a kormány eredeti törvényjavaslatában lefektetve vannak; de részben ezek érvényesítése, részben pedig szigorának enyhítése érdekében, a törvényjavaslatokon lényeges változtatásokat eszközölt. De hogy egy kis részletesebb áttekintést adjunk, mindjárt az általános eszmecserénél az tünt ki, hogy az ellenzéki képviselők a megváltást a községek részére óhajtják. Ez óhaj azonban annyira ellenkezik a közvélemény akaratával, hogy a parlamentben való nagy többség elvetése biztosra vehető. És nagyon is rendén van ez, mert a mi községeink legtöbbje nem arra való: hogy regalét kezeljen. Hisz tudvalevő dolog, hogy jelenleg a község birtokában levő $\frac{1}{4}$ éves jog aránylag sokkal olcsóbban van kiadva, mint a földesuri $\frac{3}{4}$. Ennek legfőbb oka a hatályos ellenőrzés nélküli kezelés, kéz alatti kibérlés, az árverezés szabályos kihirdetésének elmulasztása, fizetésektelen egyénekkel kötött szerződés stb. mindmegannyi módjai a község megkárosításának és okai az említett veszteségnek. Nagy képzelő tehetség kell ahhoz, a ki a mi községeinket már mai állapotukban is, mint valami jól szervezett, érdekeit ösmerő és követő testületet képzelik, minden faluban egy-egy kis virágzó várost látnak, melyet elég önkormányzati joggal

nem is lehet felruházni, hol már mint meglévőt látják azon állapotot, mely talán a késő jövendő! Ily állapotok mellett mégis csak bajos, hogy a községek adóssaiivá váljanak a birtokosoknak. Adassék — a tapasztalat mutatása szerint — a regale az elérhető áron alul majd ki haszonbérbe, akkor a községi lakók s köztük első sorban a birtokos kénytelen lesz az évi kamatot pótolni rovtal utján, akép egyik zsebéből a másikba tenni a garast, gyakran perbe keveredik saját községével, s végre igyekezni fog papírjaitól olcsó áron is menekedni s azokat az arra leszködő üzereknek potom áron is eladni. Nem értjük tehát, hogy Bujanovich Sándor mért ragaszkodik a községek részére való megváltáshoz? A 21-es bizottságban ő volt a mérsékelt ellenzék szóvivője e pontnál s a párt konferencián is kijelenté ez elvhez való ragaszkodását.

Hallatszott a bizottságban oly kívánat is, hogy a regale-megváltás ne terjedjen ki a törvényhatósági joggal bíró városokra s a 10,000 lakossal bíró városokra és községekre. Az ily kívánatokat azonban a többség nem tehette magáévá, mert az ily kivételekkel, a törvény végrehajtása lehetetlen lenne.

Hosszabb eszmecserét keltett azon kérdés: hogy mily jogok alapján adassék kárpótlás? A végeredmény az lett, hogy kártalanítás adandó azokért a jogokért, melyek a) a nemesi birtok jogán, b) törvényesen vagy c) kiváltságon alapulnak; továbbá a melyeket d) a törvényhatósági joggal felruházott s rendezett tanácsu városok mint jogi személyek, a volt Székelyföldön és Királyföldön az urbéri kötelékben nem állott birtokok és egyes oly házak tulajdonosai gyakorolnak, kik e jognak 1848 óta háborítlan birtokaiban vannak. Végre f) mindazon jogokért, melyeket az illetők önjogon 1848-ban és azóta háborítlanul gyakoroltak.

A bizottság magáévá tette a törvényjavaslat azon in-

tézkedését, mely szerint az épületek megváltása egyáltalán, a kártalanítás eszméjébe nem foglalható; hanem ahol annak megváltása szükségessé válna, ott azok az adás vevés, esetleg a kisajátítás tárgyát fogják képezni.

A sokat emlegetett százalékos levonás úgy adatott meg: hogy a tőkéből, mely a jövedelem alapján állapított, 10%-ék fog levonni. A pénzügyminiszeri államtitkár kijelentése szerint, ez engedmény az államnak ép tiz millió, 400.000 forintjába fog kerülni.

A városokra nézve kimondatott: hogy a törvényhatósági joggal felruházott városok regáléjának megváltási alapjául az 1882—1886 évi zárszámadás és nem az adó bevallás vétetik. E kedvezménnyel az állam újból tiz millió terüt vett magára. A városokra nézve kiemelendőnek tartjuk még azon határozatokat, hogy a bizottság kimondta a törvényhatósági joggal bíró városok participációját az italmérsi adóból várható többletben. A participatio arányát, 30%-ban állapította meg s e részesedés kezdetét a zárt városokra nézve azonnal, mihelyt az italmérsi jövedék többletet mutat, életbe lépőnek jelentette ki. Az államtitkár azon nagyfontosságú nyilatkozatot tette, hogy a törvényjavaslat azon magyarázata, mintha az italmérsi adóhoz városi pótdadó nem lenne kivethető, nem áll, mert a törvényjavaslatban oly intézkedés, mely ily pótdadó létesítését eltiltaná, nem foglaltatik.

A törvényjavaslat azon pontjához, mely arról intézkedik, hogy mely további esetekben van helye az eltérésnek attól, hogy az adó vétessék a kártalanítás alapjául, — Huszár Károly báró azon indítványával todatott meg: hogy a kiadóját, illetőleg a bevallást maga állította szántszándékkal hibásan ki, a bizonyítási kedvezmény azért az ilyesnek is engedtessek meg. Ez indítványt a pénzügyminiszter természetesen csakis oly kikötéssel fogadta el, hogy a törvény által kívánt 8-szoros birsággal sújtassék. Hol a hibás bevallást nem maga az illető tette, az 4-szeres birsággal büntettetik. Örvendünk, hogy az elmúlt hóban a „Pesti Napló“-ban tett ily értelmű felszólalásunk, a bizottságban is viszhangra talált. Elvégre még sem lett volna méltányos, hogy holmi kis bevételi eltagadásokért, a jog konfiskáltatott volna az illetőtől el. A pénzügyminiszter humánus eljárását, hogy a Huszár indítványát elfogadta, elismerés illeti Huszár ugyan az ilyesekre is 4-szeres birságot kívánt csak; de hát a végin az ilyesek tettét mégsem lehet egy büntetés kategóriába helyezni — a nem hibázott adó bevallókkal, kik mitsem tudtak a valóbe nem vallásáról. A bizonyításnál az illetőnek az eskütétel nem engedtetik meg. Az egész törvényjavaslat jellegénél fogva, az adóztatási alap természetesen az 1882—1886-iki indítvány vétetik tekintetbe.

Többek azon kívánata, hogy az ily kérdésekben véglegesen ne a pénzügyminiszterium döntsön mint érdekelt fél, nem fogadtatott a többség által el. Az ezt kívánók helyesebbnek tartották volna,

ézt a pénzügyi bíróságra ruházni át, vagy pedig egy e célra alakítandó országos bizottságra. Mint előre látható, ezen pontnál erős tusa lesz a parlamentben.

A kártalanítás módzataira vonatkozó intézkedésből felemlitendő, mely szerint a kártalanítás végleg megállapított összege e célra kiadandó s 70 év alatt sorsolás útján beváltandó, előmutatóra szóló közforgalmi állami kötvényekkel eszközöltetik s készpénzben csakis azon töredék rész fizettetik ki, mely a legkisebb névértékű kötvénynél is csekélyebb.

A törvényjavaslat azon pontja, mely szerint a kártalanításnak készpénzben ki nem elégitett részétől, 1890. január 1-jétől 5%-os, esetleg tőkekamat s járadékadóval nem terhelt 4½%-es kamat jár — elfogadtatott ama megtoldással, hogy a kamat a kötvényekhez kiadott, félévenként utólagosan esedékes szelvények ellenében fizettetik ki.

Miután a regálejogért adandó kártalanítás valódi értéke némi részben függ attól is, hogy a regále-kötvények milyen áron lesznek eladhatók, mivel a levonásokhoz, melyek a törvényjavaslat szerint a váltásőtőke kiszámításánál alkalmaztatnak, hozzá kell adni mint veszteséget, a mely a regále-jogosultot az által éri, hogy effektív értékül kell elfogadnia a kötvények névszerinti értékét; — ez okból kedvező hangulatot keltett a bizottságban a pénzügyminiszter azon kijelentése: hogy a regále kötvények kurzusa a előreláthatólag a 90-en alól nem fog állani. Azonban az sem lehetetlen, hogy ez egy kicsit vérmes reménynek látszik s aligha fognak a kötvények az említett árfolyamban átvétetni. Mert hát szembeszökő, hogy 10%-os adóval terhelt 5%-os regále-kötvényekért, vagy is tisztán 4½%-os kamatért a 90 es árfolyam, tehát 5% os kamatért 100-as árfolyam fölötte magas a tisztán 5%-ot kamatozó papíráradék 92 55-ös mai árához képest. Pedig a nem törlesztendő papíráradék és a csak 70 év alatt törlesztendő regále-kötvény közt egyelőre, mikor a kisorsolándó címletek mennyisége igen csekély lesz, alig van valami különbség. És így aligha nem igen magasra van — legalább ez idő szerint — szabva a 90-es, vagy ezen felüli árfolyama a regálekötvényeknek. Ha azonban a pénzügyminiszter reménye teljesül, ez csak a regále-tulajdonosokra lesz haszon.

A regálejognak az állam által való megváltása természetes folyamánként vonja maga után az állami italmérsi jövedéket, melyet a kormány a képviselőház elé terjesztett indokolás tanúsága szerint azért rendszeresít, mivel szükségét látja annak, hogy a fogyasztási adók körül intézkedhessék a nélkül, hogy ezáltal törvényes jogokat bolygatnia kellene. A főbb pontozatokat a következőkben ismertetjük. Így névszerint az italmérsi adónál többen felszólaltak, hogy a sör és pálinka italmérsi adója leszállítsassék. A pénzügyminiszter azonban kérte a bizottságot, hogy egyik tétel se szállítsassék le, — sőt miután a megváltási teher, a százaléki levonásnak a leszállításával — emelkedett, egy tételt kiváut emelni, s pedig a bor (bor-

must, gyümölcsbör) utáni italmérési adót, minden hectoliter utáni 2 forintról 3 forintra. Általában a mi a bevétel fokozást előmozdítja, az három módosításban érvényesül. Az egyik, hogy a műborok is (még készleteikben és zárt városokban is) az adó alá vonhatók. A második kibővítése az adóalpnak az a határozat, hogy ne 50, hanem 100 liternél kezdődjék a bor és a szesz italmérési adója, a mi az adómentes nagyban eladást nagyon megszorítja; sőt ez a zárt városokban egészen elesik, mivel ott minden behozatali és készletmennyiség adózik. Harmadszor a boradó — nyílt helyeken, a mint már említők 2 forintról 3 forintra emeltetett. A zárt városoknál azonban megmarad az eredetileg tervezett 2 forintos adó.

Ha nemzetgazdasági szempontból vesszük az italmérési adók fokozását, az mindenesetre csak elítélendő. Teljesen indokolható volna a sörmérési adó mérsékelt apasztása, mert hisz a sörgyártás tulajdonképpen mezőgazdasági iparág, mivel az árpa és maláta-termények egy azon gazdaság keretében célirányosan volnának sörtermelésre hasznosíthatók. A bormérési adó a hazai bortermelésre nézve, 3 forintban megállapítva túl magas. Hazánk még most is tekintélyes bortermelő. Évi bortermelésünk átlag $4\frac{1}{2}$ millió hectoliter. A pénzügyminiszter adatai szerint — 2,6 millió hectoliter a mi adóköteles borfogyasztásunk, míg az adómentes kilencszázezer. Ebből kifutik, hogy mily nagy fejlődési tere van nálunk a borfogyasztásnak s megadóztatásának extensiv, a termény helfogyasztásának emelése irányában, a minek egyik jelentékeny gátja a fogyasztási adónak túlfokozása. Borkivételünk értéke $8\frac{1}{2}$ millió forinttal haladja fölül behozatalunkat, a mi 8—900,000 hectoliternyi mennyiségnek felelhet meg. Ily jelentékeny termelési és forgalmi cikk megadóztatásánál mindenesetre jobb lenne mérsékelve járni el. De a hát a végén a pénzügyi helyzettel muszáj számot vetnünk. Elvégre a regále-váltáság fejében fizetendő kamat és tőke törlesztést miből fizesse az állam ki, ha nem az italmérési jövedelemből, tehát az italmérési adóból! Helytelenül cselekszenek azok a fővárosi lapok, a kik Franciaország boradóját hasonlítják a miénkkel össze, kihozva azzal szemben a mi boraink túl magas megadóztatását. Mert ha már az arányt felállítják, hozzák hát azt is fel: hogy Franciaország csak újabb időben mérsékelt boradóját, míg a német háború után, hogy iszonyatos költségeit fedezhesse, a bor utáni termelési adót, a mit Tisza 3 forintra emelt, az akkori francia kormány 9 forintra emelte. Rendkívüli pénzügyi helyzet tehát mindenütt fordul elő, — ilyenben vagyunk most mi.

Felmerült az a kérdés, vajjon helyes lesz-e a törvényjavaslatban tervezett italmérési illeték és italmérési adó életbeléptetésére két különböző időpontot megállapítani, mint az a javaslatban megállapítva van. A bizottság behatóan foglalkozva az eszmével, a kormány hozzájárulásával azt határozta: hogy mind az italmérési illeték, mind az italmérési adó

életbeléptetésére nézve ugyanegy időpont és pedig 1890. január 1-je állapíttassék meg.

A regáletulajdonosokra nézve értékkel bir, a bérlőkkel való ez utáni viszonyok. Az erre vonatkozó intézkedésre nézve, a bizottság a Wekerle államtitkár új szervezését fogadta el jó részben. Az erre vonatkozó szakasz tehát következőleg állapíttatott meg: 1889. évi december 31. ével az italmérési jogra és az annak hasznosítására szolgáló épületekre és beltelkekre vonatkozó bérleti szerződések megszűnnek s a megszűnéből folyólag a bérlők, ha csak az ez esetre adandó kártérítésre nézve a szerződés különös kikötéseket nem tartalmaz, sem a bérbeadók, sem a kir. kincstár ellen semminemű kártérítési igényeket nem érvényesíthetnek, de a mennyiben az állami italmérési jog ama községben, melyre szerződésök vonatkozik, egyelőre továbbra is bérbeadás útján hasznosíttatik, méltányos feltételek mellett nekik más vállalkozókkal szemben elsőbbség adandó. Ha az italmérési jog földbirtokkal vagy az italmérés hasznosítására szolgáló épületeken és beltelkeken kívül más épületekkel, beltelkekkel, vagy egyéb bérleti tárgyakkal együtt egy szerződéssel adatott bérbe, a jelen törvény folytán a szerződésnek csak az italmérési jogra vonatkozó intézkedései szűnnek meg. Ez esetben, a mennyiben a bérleti szerződésben az italmérési jogra eső bérösszeg elkülönítve nincsen, vagy egyébként a szerződés eltérő intézkedést nem tartalmaz, az együttes haszonbéri összegből a tulajdonos által az italmérési jogért kapott kártalanítás 5%-a, az esetben pedig, ha a bérlő tartozott az adót fizetni, a kárpótlás $4\frac{1}{2}$ %-a leszámítandó. Az italmérési jog hasznosítására szolgáló épületeket és beltelkeket a bérlő a haszonbéri idő tartama alatt használhatja, vagy pedig albérbe adhatja és pedig azon esetben is, ha a szerződésben az albérbeadás tiltva van. Bérbeadás esetén azonban jogában áll a bérlőnek az egész szerződést 1889. decz. 31-re felmondani, ha a haszonbérlet nevezetesebb részét az italmérési jog képezi. E felmondás a bérbeadónak legkésőbb 1889. július elsejéig tudomására hozandó.

Ha valakit az italmérési jog hasznélvezete illet, e jog a jelen törvény hatályba lépte után a kártalanítási összeg kamataira bir hatálylyal, a nélkül, hogy a tulajdonos vagy hasznélvező akár egymás ellen, akár a kincstár ellen bármilyen czimén kártalanítási igényt támaszthatnának. A bérlőkkel való eljárásán kívül, részletesebben megemlítendő még, a kártalanítási összegre vonatkozó tulajdoni és zálogjogi igényükről szóló rész.

Erre vonatkozólag még a regále tárgyalásánál tett Bokros Elek egy indítványt: hogy a jelen törvény hatályba lépte után, az állami kártalanításnak tárgyát képező jogokra s illetőleg az ezen jogok helyébe lépő kártalanítási igényre tulajdonzalog és mindennemű más dologbani és elsőbbségi jogokat csak a pénzügyminiszteriumban vezetendő országos előjegyzési könyvbe bejegyzés útján lehessen megszerezni. Bokrosnak az irányu hosszabb javaslatát a bizottság akkor függőben hagyta az italmérési jövedék tárgyalásáig. S ezen

törvényjavaslatnak, a bejelentési könyv vezetéséről szóló pontjánál vették a Bokros-féle indítványt elő, a mit nagyjában így ismertetünk.

A bizottság abban állapodott meg, hogy az adófelügyelőségeknél vezetessék a napló s a szóban forgó, a kártalanítási törvénybe felveendő szakaszt — az igazságügy miniszterium által előterjesztett szövegezés alapján következőleg állapította meg:

Jelen törvény hatályba lépte után az állami kártalanítás tárgyát képező jogok, a mennyiben elébb ingatlanok tartozékát képezték is, megszűnnek az ingatlan tartozékai lenni, s az ezen jogok helyébe lépő kártalanítási igény engedélyezése s zálogul adása a kincstárral s harmadik személyekkel szemben csak akkor érvényes, ha a jogügylet a közokiratba vagy közjegyzőileg, vagy bíróságilag hitelesített magánokiratba foglalatik s az átruházásról, illetőleg zálogba adásról az illető értesítettik. Ilyen értesítés eszközölendő akkor is, ha a kártalanítási igényre végrehajtás vezetettik Ezen értesítésről, valamint a kártalanítási összegre vonatkozó tulajdoni és zálogjogi igény bejelentésekről községenként pontos napló vezetendő, a mely napló, valamint az értesítések és igénybejelentések a hivatalos órákban mindenki által megtekinthető és azokról bélyeges hiteles kivonatok és kiadványok vehetők. A napló vezetésének módozatát a pénzügyminiszter az igazságügy miniszterrel egyetértőleg rendeletileg szabályozza. A jelen törvény hatályba lépte előtt a kártalanítás tárgyát képező jogokra megszerzett és bejelentett dologi és elsőbbségi jogok a fennálló jogszabályok szerint ítélendők meg.

A bírói letétbe helyezett kártalanítási összegekre vonatkozó eljárás iránt, a bizottság a következő szakasz felvételében állapodott meg: az igazságügy miniszter felhatalmaztatik, hogy a közigazgatási hatóságok által megállapítandó s a felmerült magánjogi igények miatt bírói letétbe helyezett kártalanítási összegekre vonatkozó igények eldöntését, ide értve a részesedési arány megállapítását is s a kártalanítási összegnek kiállítását tárgyazó bírói eljárást rendeleti úton szabályozza.

Még csak azt az egy szakaszt említjük fel, a mely szerint 1892. végéig jogosítva van a kincstár nyílt községekben az italméresi jövedéket olykép is hasznosítani, hogy a község területén gyakorolható kizárólagos italméresi jogosultságot meghatározott évi bérért a községre, vagy pedig egy vagy több vállalkozóra ruházza; többen azon óhajt fejezik ki, hogy más vállalkozókkal csak akkor köthetessék szerződés, ha a község nem vállalkozik. A pénzügyminiszter ezen módosítást annál is inkább elfogadta, mert mint monda, különben is, ha a községek csak pár százalékkal ajánlanak kevesebbet, mint magánvállalkozók, a pénzügyminiszterium rendszerint a községekkel köti meg a szerződést. A szakasz azon rendelkezése, mely szerint ha valamely község valamennyi jogosultjának italméresi joga után az adó alapon vett átlagos

jövedelem bármily okból kisebb, mint a mennyit e jog után tényleg élveztek, jogosítva vannak az italméresi jogot hat évig együttesen érbe venni, töröltetett. A zár határozatokban — a bizottság előző megállapodása alapján — felvétel, hogy a jelen törvény rendeletei által a fogyasztási adóra vonatkozó törvények és szabályok nem érintetnek.

Ha tehát e rövid ismertetés után felvetjük azon kérdést: a regale törvényjavaslat ily váltási alapon hasznos-e a birtokosságra nézve avagy nem? nem habozunk kijelenteni, hogy ha egészben véve nem is elégíti ki a regaletulajdonosokat, de elfogadhatónak azért elfogadható. Elvégre olyan megváltásról tudomásunk nincs, mely az érdekelt felek teljes kiegyenlítésére vezetett volna. Oroszország 1863-ban, a jobbágyság felszabeditásakor, a földet szabaddá tévé egy csári ukázzal, a nélkül, hogy a korcsma regale-jog külön megváltás alá jött volna. Erre nézve a szabad iparjog lépett életbe! Angliában megváltás feléről nincs mit beszéljünk, mert ott a föld kevés számu lordok kezében volt kizárólag csak. Oroszország is, úgy tudjuk, a regalet megváltá máj; Franciaország ellenben oly drasztikusan oldá a korcsma regale megváltását a községek részére meg, hogy nálunk mindnyájan feljajdulnának attól Nem elég, hogy alig fél kárpótlással elégíté a tulajdonosokat ki, hanem a községeknek a legnagyobb mérvű pótdadó kivétési jogot adott — a megváltás kifizetéséért, mely adófizetésben a volt regálisok is résztvettek. Poroszország 1810-ben szüntette meg az u. n. italkényszert, vagyis a termelési és áru-lási kizárólagossági jogot, kárpótlást az állam adott 5%-os záloglevelekben. Baden 1848-ban szüntette meg s a káro-sultaknak vagy készpénzben, vagy előmutatóra szóló 5%-os kötelezvényben fizette ki. Würtemberg 1849-ben szüntette meg: felerészben az állam, felerészben a község kárpótolta a volt jogosultakat. Az itt említett jogosultak nagyon kis kárpótlásban részesültek; hanem az is igaz, hogy Német-oroszán ama jog más alakot öltött, mint minálunk, mert a termelési egyedárúság volt főértéke s az italméresi jog, mint kizárólagossággal nem bíró reáljog, nagyobbára ezután is fenmaradt. Ausztriában a német-szláv tartományokban közelebbi időkben lett az u. n. Propinationsrecht megszüntetve. Ez sem azonos a nálunk létező regale-joggal és szintén inkább a termelési, főképen a sör- és pálinka-főzési kizárólagossági jogból áll, a bor kevesebb szerepet játszik, minthogy az ottan alig termett sör- és pálinka termelési és kiméresi kizárólagos jog félkárpótlás mellett még 1869-ben megszüntettetett, a nélkül, hogy a jogosultak még e mai napig is kielégítettek volna. Morvaországban — Sziléziában — szintén 1869-ben minden kárpótlás nélkül eltöröltetett; a jog kizárólagosság — egyszerűen, mint reáljog hagyatott meg a jogosultak kezén. Bukovinában a megváltás államköltségen hajtattott véghez, a jogosultak földtehermentesítési kötvényeket kaptak, melyeknek fedezetére minden kimért italra díjak vettek.

A nálunk levő megváltási módozat kielégítő. A kezelési levonás leszállítva lón; a tulajdonos és bérlő közötti

viszony, az átmeneti idő alatt méltányos alapon rendeztetett; az italmérést ténylegesen gyakorlók előjoga biztosítva lőn a korcsma engedélyezéseknél; az italmérési illeték életbeléptetése 1890-re, az italmérési adóval egy időre tetetett; az átmeneti idő alatt a kárpótlási igények adásvévése szabályozva lőn úgy, hogy a hitel érdekei kielégítettek, a forgalom szabadsága mellett, ezen kívül a jelzálogos hitelezők érdekei megóvattak, a nélkül, hogy a tulajdonosok tömeges foglalás zsákmány tárgyául dobhattak volna oda.

Az bizonyos, hogy a 10%-os levonás helyett jobb lett volna 5%-ot vonni csak le; de mint a mérsékelt ellenzéknek a 21-es bizottságban levő tagja az eredményről a párt klubjában referált, az ország pénzügyi helyzetére való tekintetéből, a 10%-os levonást el lehet fogadni. Egy 200 frt évi regálé-jövedelmet élvező, 3600 frtos kötvényt fog kapni, évi 152 frttal. Tulajdonképp az egész 48 frt nem veszteség, mert hát 200 frt jövedelmet hajtó regálé évi adója 32 frt. De ettől eltekintve, a 200 forintot tisztán kapná is a tulajdonos, fizetve ezen kívül az adót a bérlő, az esetben is az örökös korcsma épület rongálásának a javítása, a bérlet hiányos kapása, esetleg perre menése és különösen a regálé bevételnek évről-évre való esése, hogy egy 200 frtos regálé 4—6 év múlva alig fog 10—130 frton haszonbérbe kiadatni, — mind a mellett szólanak, hogy a magánosok és községekre nézve a megváltás a 10%-os levonással is megnyugtató.

Hogy az italmérési jövedék — a hogyan megoldatott — terhes az országra nézve, az bizonyos. De hát a végén jelenben csakis a fogyasztási adók emelése az egyedüli, mit még emelhetni. Igaz ugyan, hogy az adó áthárítás folyamatánál fogva bármely fogyasztási adó többé-kevésbé az összeségre oszlik el, s így az italmérési jövedék a mezőgazdasági tényezőket is terheli; de a választás mindazonáltal nagyon könnyű a földadó emelés közt, mely az aránytalan világversennyel szemben többé át nem hárítható, másrészt pedig az italmérési adó közt, mely a gazdasági tényezők összeségére oszlik el, s valahogyan így mégis csak inkább kiállhatja a túl adóztatást, a míg ennek megváltóztatása bekövetkezik. Más fedezet a megváltásra jelenben nincs. Azt pedig mindenki belátja, hogy a megváltást továbbra is elodázni nem lehet, mert a regálé nagy mérvű esése folytán, a birtokosságra csak válság következhetik be. Azt pedig határozottan állíthatni, hogy az urhéri válságnál, ez sokkal jobban van megoldva. Hogy egyebet ne említsünk, már csak az is jobb helyzet: miszerint a tulajdon elvétele egyszerre áll be a megváltással. Ez pedig nem megvetendő előny, mert az urbéri válság azért nem hozta a maga gyümölcsét meg, mert nagyon is káros volt az, hogy a felszabadulás, tehát a tulajdon elvétele sokkal előbb állott be, mint a megváltás, — a mi tényleg sok vagyoni zavarnak volt oka; elő állt az által, hogy az előbbi jövedelem már nem folyt, de a kárpótlás még nem jött, s a közben eső időben azért mégis élni kellett. Ezen zavart nem egyenli-

tette ki az, hogy utólag a tőkésített kamat is kifizettetett, ezen időköz, mely néhol 10—20 évre is kiterjedt, oka volt a legnagyobb vagyoni zavaroknak.

A most szombaton meginduló vitákhoz — nyugodtságot kérünk. Elvégre ez nem pártkérdés. Szenvédelyek tüzelésével a regálé kérdés meg nem oldható; — a mi meggyőződésünk, hogy a jelen alapon, a regálé megváltás elfogadható. Tulzásba menni nem lehet. Mert ha az állam — a megváltás mián — pénzügyi zavarokba kerül, édes mindnyájan áldozatai leszünk ennek, mert hisz a végén az államot, a lakosság összesége alkotja. Ennek szemmel tartásával, a nagy vita elé — nyugodtan tekintünk. Ily fontos tárgy, a magyar képviselőház asztalán nem sok feküdt. De viszont nem sok kérdés volt olyan, a minek tárgyalása — pártatlanságot kíván.

Ü. L.

A mezőhegyesi tenyészállat árverezés.

Kétségtelen, hogy a mezőhegyesi magyar gulya nemcsak régi eredeténél és tekintélyes számánál fogva, hanem a szakértelemmel vezetett tenyésztés által kifejtett kiváló tulajdonságai révén is első helyen áll hazánkban. Nagyon természetes tehát, hogy sok szem fordul felé s mindenki azt várja, hogy egy ilyen elsőrendű tenyészet egyesítve mutassa mind azon tulajdonságokat, melyre a magyar-erdélyi szarvasmarha tenyésztőinek törekedni lehet és kell. És valóban, ha kevésbé részletezzük a mezőhegyesi magyar gulyát, alig találunk abban kifogásolni valót; a fejlődés, a törzs méretei, a hát vonal, a far és a konczok alakulása, valamint a vállak és végtagok izmolttsága olyan kifogástalanok és annyira egyé lettek a gulya minden darabjánál, hogy még a selejtesebb utódoknál sem eshetnek erős kifogás alá. Az itteni utolsók bátran lehetnének más helyen első, a sikerültebb példányok pedig a küllemtanilag jónak vett alakulások mintául szolgálhatnak. A származás tisztasága, a tiszta vérben fentartott régi eredetű gulyából, mindenesetre nagy adag fajta-szilárdságot és kiváló egyéni képességet ad az utódoknak, a mely tulajdonság az egyébként is kifogástalannak talált állatokat igen becselessé teszi. Nem csoda tehát, ha ennyi és ilyen ritka előnyök mellett a mezőhegyesi gulyából eladásra kerülő állatok igen keresettek és aránylag magas áron kelnek el.

Az október 26-án megtartott árverezés alkalmával szintén ezt tapasztaltuk, de feltűnt, hogy ebből a kiváló anyagból csakis az alföldi birtokosok vásároltak. Az erdélyi részekből nem volt vevő, vagy ha volt is, nem vásárolt.

Ennek a jelenségnek meg vannak a maga okai, mert másként lehetetlen volna, hogy az erdélyrészi tenyésztők a mezőhegyesi gulya kész anyagát figyelmen kívül hagyják. Mi felismertük ezt az okot és részben helyeseljük is az erdélyrészi birtokosok magatartását. De csak részben helyesélhetjük, mert bár miként vizsgáljuk is a dolgot, előtűnik nem egyedül az izlés és az egyesek véleménye, hanem a küllemtani alapra fektetett bírálat az irányadó s ezek alapján, a tenyésztési szabályok által kijelölt határokon be-

löl, sok helyen szükségesnek s minden körülmény közt felhasználhatónak tartjuk a mezőhegyesi anyagot.

Ha részletesen és szigorúan a küllemtan követelményeinek szem előtt tartásával bíráljuk a mezőhegyesi gulyát: két főrészt kifogásolhatunk. Első a feltűnően keskeny fejel, melyet részben a második hiba — a szarvak eredése és vastagsága okoz s ezt a hibát a szarvak pirók vagy kesely szineződése még öregbíti. Nem szólunk a tarkó alakulásáról és a koponya öblösségének itt-ott felmerülő hiányáról, noha az olyan gulyában, melynél az évi bika-szaporulat 40—45%-a selejtezve lesz, ezeket sem szabad a véletlenség számlájára írni.

Szerintünk ezen hibák lényegesek és okunk van arra, hogy állást foglaljunk terjedésük ellen. Beszélük még ugy általában, hogy ez az anyag nem elég szilárd s különösen az innen származó ökrök lassabban mozognak és hamarabb kiállnak, mint az erdélyiek. Meglehet, hogy ezt az égálji viszonyok és a legelő minősége eredményezi, de ezen feltevés mellett még mindig ott van a harmadik ok. Saját tapasztalataink alapján is mondhatjuk, hogy a szóban levő gulyából származó ökrök, gyengébb tartás mellett vagy fárasztóbb munkánál fejét leereszti és hintázza, míg a széles fej-élű és terjedt tarkóju erdélyi ökörnél, sanyaru tartás és erős munka mellett is fennhordott fejet látunk.

Az erdélyi ökrök tehát gyorsabb, munkaképesebb és mint naponta tapasztaljuk: gyári hizlálásra is keresettebb.

Ezeket tudva, nagyon természetes, hogy az erdélyi jellegű magyar marhát ezen becses tulajdonságaiból kivételteteni vétek volna. Azért az erdélyi tenyésztőnek csak vigyázva és avatott kézzel lenne szabad eltérő jellegű anyaghoz nyulni. Általában jobb lenne mellőzni az ilyen anyagot, csak hogy nem lehet, mert nagyobb gulyáink — melyeknek az erdélyi tenyészanyag magvát kellene alkotni — nem tartattak fenn tiszta vérben, hanem idők folytán ismételve beléjük kevertetett a magyarországi jelleg, még pedig némelyiknél olyan fokban, hogy ma már a mezőhegyesi gulyánál kifogásolt részek, ezekben sokkal nagyobb mértékben vannak meg, mint ott. És a míg az eredeti jó anyagnak ilyenféle átváltoztatása folyt, nem jutott eszébe senkinek, hogy magát az erdélyi anyagot jobb tartás, helyes kiválasztás és pontosan keresztül vitt selejtezés által javítsa. Ez az oka, hogy azt a visszatesztet, a mely gulyáinknál tapasztalható, gyorsan megakadályozni és eltüntetni, idegen jellegű anyag felhasználása nélkül ma már nem lehet. Általában véve tehát lehet, de gyorsan nem.

Nagyobb gulyáink egy része már nem viseli magán az erdélyi jelleget, azért ezekről itt nem szólunk. A másik része még nem vetközte ezt egészen le, de nem is tömörítette azokat s főképpen nem tudta kevesbiteni vagy javítani a régi — mondhatnánk eredeti hibákat. Ezek a hibák pedig tenyésztési szempontból semmivel se kisebbek, sőt talán még nehezebben corrigálhatók, mint azok, melyeket a mezőhegyesi gulyáról felemlítettünk.

Az egyes gulyákat tartván szem előtt, első hibának a kiegyenlítetttség hiányát és a lassu vagy éppen rossz fejlődést kell kiemelnünk; ezt követik aztán a küllemtanilag hibának itélendő testrészek, melyek felletőbb gyakoriak. A hátvonalát, a kötést, a far alakját, a medencze fekvését és a régtagok állását, csak kivételesen és egyes példányoknál találjuk megfelelőnek. Tetemes hiányok ezek, melyeken mindenáron segítenünk kell, még akkor is, ha az általunk méltán kedvelt jelleg kifsokú változása kikerülhető nem volna. Nálunk tehát bizonyos fokig kényszerhelyzet áll fenn s ezért bátorokodtunk felemlíteni, hogy a mezőhegyesi anyagot sok helyen szükségesnek s minden körülmény közt felhasználhatónak tartjuk, mert meggyőződésünk szerint jobb correctorokat hazánkban alig találhatunk. Meg mondtuk, hogy a mi szempontunkból mik a hiányai, de előnyeit se mellőztük és ha összevetjük a kettőt, azt kell mondanunk, hogy kifogásainkat sokszorosán tulszárnyalják azon előnyök, melyek ezen anyag ok szerü felhasználása folytán reánk hárulnának.

Okszerű felhasználást mondtunk, mert ettől függ az eredmény. Vannak gulyáink, a hol talán egy s más helyen két-három generáción át kellene használnunk s vannak olyan gulyák, a hol már évekkel ezelőtt fel kellett volna hagyni annak használatával. Sok függ a használandó egyed kiválasztásától is.

Az utóbbi árverezés alkalmával csak két darab két éves bikát láttunk olyat, mely nálunk beválhatott volna, csak hogy ezek magas áron keltek el s bizonyos, hogy mikor az árverezők tömegesebben jelennek meg, mint pl. a múlt évben, a már inost is magasnak hitt eladási árak még emelkednek. Az idén a két éves bikák átlagos ára 287 frt 50 krra ment, míg a múlt évben 348 frtot ért el. A kinek tehát nincs sürgősen szüksége tenyészbikára, csak az anyagból akar beszerezni, sokkal előnyösebben teheti ezt a kisorsolt borjazó tehének vásárlása útján. Az idén 35 darab 4—14 évben járó ellős tehén jött árverezés alá s ezek között voltak olyanok, melyek bármely gulyának diszélül szolgálhatnak.

Igaz, hogy a tehénvétel némi eséllyel jár, mert nem lehet tudni, hogy a születendő borju bika lesz-e vagy üsző? mindamellettt tekintve az aránylagos olcsóságot és azon nagy előnyt, mely a borjunak itthon — a mi klimánk alatt való növeléséből származik: mi, a tehénvételt tartjuk legelőnyösebbnek.

Az árverezés kellő módon történt kihirdetés után, mindig összettel történik; általános feltételei a következők:

Minden, az árverésen megvett állat után 3 frt s a kiáltási áron fölül minden megkezdett száz forint után 1 frt kötélpénz fizetendő. Felül ígérni 5 frtnál kevesebbet nem lehet.

Az idén árverezés alá került: 1-ör 4 drb 4—6 éves bika. Eladatott 3 drb. Átlagos ár 233 frt volt.

2-ör 28 drb 2 éves bika eladatott 20 drb. Legmagasabb ár 500 — legkisebb 205 frt. Átlagos ár 287 frt.

3-or 35 drb 4—14 éves tőhén. Eladatott 22 drb. Legmagasabb ár 140 — legkisebb 85 frt. Átlagos ár 104 frt.

4-er 14 drb 3 éves üsző. Eladatott 11 drb. Legmagasabb ár 145 — legkisebb 90 frt. Átlagos ár 109 frt.

5-ör 38 drb 2 éves üsző. Legmagasabb ár 100 — legkisebb 50 frt. Átlagos ár 76 frt.

6-or 29 drb 1 éves üsző. Legmagasabb ár 70 — legkisebb 35 frt. Átlagos ár 54 frt.

Az árverés jól berendezett alkalmas helyen történt s az árverezés tárgyát képező állatokat párosával külön tágas akolba hajtották, a hol igen jól át lehetett őket nézni.

Az eladásra szánt állat, ha esetleg átörökíthető hibával bir, azt a vevőkkel előre tudatják. Szóval minden ugyan intézve, hogy a vevő kellően tájékozhasssa magát. —

X.

Élő-sővény nevelése.

A beszerzett (nevelt vagy erdőből szedett) 2—3 éves gyökeres ültetvények részére a kiültetendő helyen ássunk egy ásó nyomnyi mélységű árkot, melyben ily módon elhelyezzük a visszavagdalt gyökerű és törzsű csemetéket. A csemeték törzse csak akkorára hagyandó, hogy két göb vagyis 15 cmnyi nagyságu, álljon ki a földből. A csemeték egymástóli távolsága lehet 15 cm.

A második év tavaszán az előző nyáron keletkezett összes hajtásokat vissza kell vágni annyira, hogy 35 centiméternél most se legyen magasabb az ültetvény. A visszavágás következtében a már gyökeret vert ültetvény erős oldalhajtásokat fejleszt, melyek kedvező helyzetben egymásba nőnek.

Ugyanezen nyár dereka táján, nedves időjárásakor hozzáfogunk a kerítés megnyírásához, de a magasságot most sem eresszük feljebb 35—40 centiméternél, a sővény szélességét pedig a nyírás által szintén szabályoznunk kell.

A következő években ugyanily eljárással kezeljük a sővényt, de mindig arra kell ügyelni, hogy a sővény magasságának emelkedése lassan történjen, mely esetben sűrű, tömött és jól záró s így szép élő kerítést kapunk. Egy kifogástalan 1½—2 meter magas kerítés neveléséhez 5—6 év szükséges. Föl lehet ugyan nevelni ily magasságra rövidebb idő alatt is, de nagyon valószínű, hogy a föld színénél a kerítés ritka, hézagos lesz és így nem célhoz vezető s nem szép. — (E. É.)

Mikor vágjuk a fát?

Négy, egyenlő idős, egyenlő talajon egymás mellett nőtt, teljesen egészséges fenyőfát vágunk le különböző időben, t. i. az elsőt december, másodikat január, harmadikat február, negyediket márczius végén. Valamennyi 10 méter hosszú, 10 cm. széles és 15 cm. vastag darabokra vágott, úgy, hogy a fák bele ezen gerendák közepén foglalt helyet. Miután e gerendák lehetőleg kiszáradtak, rájuk tett sulyok

által hordképességek próbára tétetett; a januárban vágott 12, februári 20, a márcziusi 30%-kal volt kisebb hordképességu a decemberinél. Ezután egynemű és egyenlő erős fenyő-karókból 12 cm hosszú czövekek készítettettek és kiszáradás után egy méter mélyen a földbe ásattak. A nedv-áramlás idejében levágotnak 3—4 év mulva a legkisebb mozgatásra eltörtek, míg a decemberiek még 16 év mulva is erősek voltak. Egy helyen, de különböző időben vágott fenyőfával két lóistállót pallóztak be; a decemberben vágott fából készített palló 6 évig tartott, a másikat pedig már a második évben újítani kellett. Két kocsikereket készítettettek bükkfa-talpakkal; — az egyik, melyhez februári vágású fát használtak, már a második évben hasznavehetetlen volt, míg a decemberi vágásból készült 6 évig tartott. Két egymás mellett nőtt, egyforma egészséges tölgyfa egyike december, másika januárban vágott le s mind-egyiknek megfelelő részéből hordó-dongákat készítették. Az ezekből összeállított hordók borral töltettek meg s a decemberben vágott fából készített hordóból 1½-liter, a másikkból ugyanazon idő alatt 8 liter bor apadt el.

(F. G.)

Biztosítási tizparancsolat.

A badeni nagyhercegség gazd. egylete a biztosításra vonatkozó „tizparancsolatot“ állított össze és azt tömegeesen terjeszti a területén lakó kis gazdák és községi lakosok között. A tizparancsolat a következő: Első parancsolat: Vagyonodat és birtokodat, házat, majorodat és mindenedet a mid van, tűz-, villám- és jégkár ellen biztosítsad, mert: „A bajoktól előre óvd magadat, erre tanít ész, erő és akarat.“ Második parancsolat: Ne biztosíts többet, mint a mennyid van, mert a biztosítás nem üzlet, azon nem szokás nyeresz-kedni, hanem kötelesség, hogy mindazt, a mit szereztél, megőrizd, mert: a becsületes szerzeményt tisztességes uton kell megőrizni. Harmadik parancsolat: Ne biztosíts azonban kevesebbet sem, mint a mennyivel bírsz, mert akkor, ha elért a csapás, nem kapsz teljes kárpótlást, pedig a kevésből sok, ha kevés pusztul is el. Negyedik parancsolat: Ne tégy könnyelmű bevallásokat a biztosításnál, hanem mindazt, a mi a tied, becsületesen és határozottan valld be, hogy a baleset után ne pereskedjél, vagy le ne szólhassanak, mert csak a becsületes munkán van Isten áldása. Ötödik parancsolat: Szomszédaidat, barátaidat és rokonaidat, sőt mindenkit, a ki iránt jól érzesz, beszéld rá a biztosításra, nehogy kár és szerencsétlenség által elszegényedve, terhedre váljanak. Hatodik parancsolat: Biztosítsd különösen vetésedet a jég ellen, hogy kamrácskádiban nyugodtan alhass, ha Isten szántóföldedre zivatart küld, mert gondold meg, hogy egy elveszett aratás koldussá tehet. Hetedik parancsolat: Ne felejts élet- és baleset ellen is biztosítani, mert az Ur téged minden órában elszólíthat e világból akár betegség, akár oly baleset következtében, a minő a járás, lovaglás és utazás közben könnyebben utólérhet, semmint

gondolnád. A te életed pedig bizonyára drágább jószág, mint akár házad, udvarod, vagy termésed, de ez a drága jószág síró nő és gyermekeid számára el van veszve, ha nem gondolkoztál bölcsen arról, hogy kereseted halál vagy baleset alkalmával a kifizetendő biztosítási összeg által kárpótoltassék. Nyolczadik parancsolat: Ne használj kifogásokat a biztosítás ellen és másokat se akadályozz biztosítási szándékukban, se le ne beszéld őket, mert a kik oly könnyelműek és nem biztosítanak, azokat éri legelőbb a szerencsétlenség és az ilyeneket soha senki még csak nem is szánja. Kilenczedik parancsolat: A biztosítási díjakért ne csinálj magadnak szemrehányást, sem másoknak kifogást, mert ez a viszonyokhoz képest elég kevés. Csak annyit tégy mindig félre, a mennyit egy-egy ital borra naponta kiadsz, abból kikerül a díj minden biztosításodhoz. Már pedig kötelességedet pontosan teljesíteni fontosabb, mint szomjadat oltani. Tizedik parancsolat: Vizsgáld meg jól a biztosításra tett kiadásokat s úgy tekintsd azokat, mint a miket evésre és ivásra adtál ki. Mert a mint ez utóbbit nem halasztod el, mikor éhes és szomjas vagy, úgy ne halaszd a biztosítást sem, mert az neked lelki nyugalmat, biztonságot, vigaszt és segélyt szerez. —

(G. L.)

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

Gazdasági műszaki iroda,

szesz, cukor és szeszgyárak berendezésére
Budapest (Köztelek).

Díjmentesen ad felvilágosításokat gazdasági szeszgyáraknak az új szeszadó törvény követelményei szerinti átalakítására és új gazdasági szeszgyárak létesítésére. Elvállalja bármely szeszgyári gép beszerzését, régi szeszgyárak rekonstrukcióját, új gazdasági szeszgyárak tervezését, építését és berendezését. Gazdasági cukorgyárak és sörgyárak létesítését.

Levél cím: Gazdasági műszaki iroda Budapest,
(Köztelek). (16.) (7-10.)

AJÁNLKOZÁS.

Egy a magyar-óvári akadémián jeles sikerrel végzett fiatal gazdász, ki a gyakorlat terén is kellő jártassággal bír, alkalmazást keres valamely uradalomban vagy gazdasági egyletnél. Czimé Sz. jegy alatt a kiadóhivatalban.

(18.)

(2-2.)

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Gabona mérték	Tiszta buza	Elegy buza	Rozs	Árpé	Zab	Török-buza	100 kiló		1 köbméter tűzifa	1 kiló marhahús
helye	napja								széna	szalma		
k r a j c z á r o k b a n												
Budapest	november 13	métermázsa	785	—	570	580	535	555	—	—	—	—
Brassó	november 9	hektoliter	570	350	300	400	180	360	180	130	260	36
Deés	november 6	"	475	425	400	—	250	680	380	180	320	28
Fogarás	november 9	"	470	400	270	—	160	380	250	180	220	28
Gyula-Fehérvár	november 10	"	525	425	340	—	200	340	300	180	215	28
Kézdi-Vásárhely	november 8	"	550	420	280	320	168	360	260	80	240	28
Kolozsvár	november 8	métermázsa	690	—	450	—	400	420	300	140	300	34
Maros-Vásárhely	november 8	"	650	525	490	480	396	429	220	140	280	32
Nagy-Szeben	november 9	hektoliter	480	360	340	—	190	380	180	110	325	32
Nagy-Várad	november 13	"	532	398	326	310	185	296	260	130	340	44
Sepsi-Szt.-György	november 5	"	550	500	300	240	150	360	300	100	150	27
Szász-Régen	november 8	"	475	425	330	280	160	350	300	180	260	24
Torda	november 10	"	525	350	350	300	180	300	300	30	225	28

Nyomatott Gámán János örökösainél, közép-uteza Minorita-épület.